

NAKÖPIIRISSÄ—I SYN FÄLTET

KYPROKSEN ONGELMA PÄHKINÄNKUORESSA

Vuonna 1959 Englanti, Kreikka ja Turkki solmivat Zürichissä sopimuksen, jossa ne takasivat Kyproksen itsenäisyyden ja sen perustuslain loukkaamattomuuden. Samalla kuitenkin sovittiin, että Englanti sai pitää saarella kaksi tukikohtaa.

Tasavallan johtoon tuli presidentti ja varapresidentti, joista edellinen edustaa kreikkalaista ja jälkimmäinen turkkilaista väestönosaa. Kummallakin presidentillä on oikeus esittää vetonsa hallituksen päätöksiin ja palauttaa lait uutta käsittelyä varten parlamenttiin.

Viranomaisten joukossa on molempien kansanosien edustajia, yleensä suhteessa 7:3. Suurimmissa kaupungeissa toimii kaksi hallinto-organisaatiota, mm kaksi pormestaria ja kaksi valtuustoa. Kreikka ja Turkki ovat virallisia kieliä. Kummallakin väestönosalla on omat tuomioistuimensa.

Kyproksen tasavalta on YK:n ja sen erillisjärjestöjen jäsen, minkä lisäksi se kuuluu ECE:hen ja on pyrkinyt assosioitumaan myös Euroopan Talousyhteisöön.

Levottomuudet saarella alkoivat varsinaisesti vuonna 1963, jolloin kreikkalaiset pyrkivät lopettamaan kunnallisen hallintojärjestelmän, kun taas turkkilaiset halusivat pitää sen voimassa. Presidentit julistivat vuorotellen toistensa lait mitättömiksi; kriisi oli täydessä liekissä. Joulukuussa Makarios esitti perustuslainmuutoksiksi seuraavat 13 kohtaa:

1. Presidentin ja varapresidentin veto-oikeus poistetaan.
2. Varapresidentti toimii presidentin sijaisena tämän ollessa estyneenä.
3. Parlamentti valitsee keskuudestaan kreikkalaisen puhemiehen ja turkkilaiset varapuhemiehen; ryhmät luopuvat nykyisestä kaksijakoisesta vaalimenettelystä.
4. Varapuhemies toimii tarvittaessa puhemiehen sijaisena.

5. Perustuslaista poistetaan määräys, jonka mukaan lain on saatava taakseen kummankin väestöryhmän edustajien enemmistö.
6. Kaupunkeihin luodaan yhteinen hallinto. Kummankin väestönsan edustajia valitaan valtuustoihin niiden lukumäärän mukaisessa suhteessa.
7. Yhteiset tuomioistuimet perustetaan.
8. Turvallisuusjoukkojen jako poliisiin ja santarmistoon (suhde 7:3) poistetaan.
9. Säädetään laki turvallisuusjoukkojen ja puolustusvoimien vahvuudesta (enintään 2.000 miestä, suhde 6:4) ja vastaava maininta poistetaan perustuslaista.
10. Kreikkalaisten ja turkkilaisten lukumääräinen suhde poliisissa ja puolustusvoimissa muutetaan väestöryhmien suhdetta vastaavaksi.
11. Julkisten virkojen nimityslautakunnan jäsenten luku alennetaan 10:stä 5:een.
12. Kaikki nimityslautakunnan päätökset tehdään yksinkertaisella enemmistöllä.
13. Molemmat kunnallisorganisaatiot lakkautetaan ja sijaan perustetaan uusia elimiä; turkkilaisten organisaatio pysytetään entisellään, jos niin halutaan.

Turkkilaiset eivät hyväksyneet näitä vaatimuksia; he katsoivat niiden heikentävän heidän vähemmistöoikeuksien takuutaan. Jännitys kiristyi ja pian oltiin sisällissodan partaalla.

Kriisin selvittämiseksi on esitetty useita vaihtoehtoja. YK pyrkii palauttamaan saarelle vuoden 1962 olot, Makarios vaatii Kyprokselle täyttä itsenäisyyttä, Turkki haluaa turvata vähemmistön aseman ja Kreikka kannattaa »enosista» eli Kyproksen liittämistä Kreikkaan.

»Enosis tuntuu eräiden tarkkailijoiden mielestä tarkoituksenmukaisimmalta ratkaisulta, sillä Kreikka pystyisi parhaiten takaamaan turkkilaisen vähemmistön turvallisuuden, mikä kokemus on saatu esimerkiksi Rodoksen saarella.

Turkin ehdotuksen mukaan Kypros pitäisi jakaa kahtia, mihin mahdollisuuteen tarkkailijat suhtautuvat pessimistisesti. Väestöryhmät ovat jakaantuneet tasaisesti yli saaren, joten suunnitelma edellyttäisi tuntuja väestönsiirtoja. Onkin ilmeistä, että tällaista ratkaisua Makarios tuskin suostuu harkitsemaan.

Kaiken kaikkiaan Kyproksen kriisi on tavattoman sotkuinen. Lienee lähes mahdotonta löytää edes tyydyttävää ratkaisua, sillä hyvitetäviä osapuolia on neljä, johon lukuun eivät vielä sisälly Kyproksen asemasta kiinnostuneet suurvallat.

Paavo Keisalo